

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

КРУТЬКО М.А.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
*для проведення практичних і семінарських
занять*
з навчальної дисципліни
«Облік в галузях національної економіки»
ДЛЯ СТУДЕНТІВ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 071 *«Облік і оподаткування»*

ХАРКІВ 2018

УДК 657.24

К 84

Рецензенти:

Коваленко М.М., доктор наук з державного управління, професор кафедри економічної теорії та фінансів ХРІ НАДУ при Президентові України;

Рижик І.О. кандидат економічних наук, завідувач кафедри економіки та менеджменту Приватний вищий навчальний заклад «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая» Полтавський інститут бізнесу.

Крутько М.А. методичні вказівки для проведення практичних і семінарських занять з навчальної дисципліни «Облік в галузях національної економіки» для студентів денної форми навчання зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування». Харків: ХНТУСГ, 2018. 32 с.

Методичні вказівки підготовлено відповідно до програми навчальної дисципліни «Облік в галузях національної економіки».

Розглянуто на засіданні кафедри обліку та аудиту ХНТУСГ ім. Петра Василенка (протокол №1 від 29.08.2018 р.).

Рекомендовано до друку науково-методичною комісією ННІ бізнесу і менеджменту ХНТУСГ ім. Петра Василенка (протокол №1 від 20.09.2018 р.).

© ХНТУСГ ім. Петра Василенка

© Крутько М.А.

ЗМІСТ

Вступ	4
<i>Програма навчальної дисципліни</i>	5
<i>Мета і завдання практичної роботи студентів по вивченню курсу</i>	6
Практичне заняття до теми 1	9
Практичне заняття до теми 2	12
Практичне заняття до теми 3	16
Практичне заняття до теми 4	20
Практичне заняття до теми 5	25
Практичне заняття до теми 6	27
<i>Рекомендована література</i>	31

ВСТУП

Курс «Облік в галузях національної економіки» є професійно орієнтованою навчальною дисципліною під час підготовки фахівців зі спеціальності «Облік і оподаткування».

Мета дисципліни, знання та навички, що дисципліна дає: формування у студентів системи глибоких теоретичних знань і набуття практичних навичок з організації обліку та звітності в окремих галузях національної економіки України.

Дисципліна забезпечує студентів знаннями про особливості бухгалтерського обліку в таких галузях економіки як промисловість, будівництво, транспорт, торгівля, громадське харчування та інших з урахуванням вимог нормативно-правового забезпечення.

У студентів формуються навички по відображенню окремих господарських операцій галузей національної економіки у бухгалтерському обліку, визнання та оцінки активів, зобов'язань та власного капіталу підприємств різної галузевої спрямованості.

Всі питання розглядаються у тісному взаємозв'язку з відповідними Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, Планом рахунків та іншими законодавчими і нормативними актами щодо обліку, оподаткування і звітності. Це має навчити студентів керуватися ними при вивченні програмного матеріалу і в подальшому суворо дотримуватися їх вимог у практиці ведення бухгалтерського обліку.

Наведені питання для самоперевірки дозволять студентам перевірити свої знання, а завдання для самостійного виконання сприятимуть формуванню у них практичних навичок ведення обліку у відповідних галузях.

Викладання теоретичних питань супроводжується прикладами, розрахунками, бухгалтерськими проводками у тісному поєднанні практичної спрямованості з новими підходами ведення обліку, зумовленими впровадженням національних стандартів.

Підсумковий контроль - залік.

Програма навчальної дисципліни

ТЕМА 1. Особливості діяльності та облік основних операцій підприємств торгівлі

Особливості організації бухгалтерського обліку на торговельних підприємствах. Облік товарних операцій в оптовій торгівлі. Облік оприбуткування товарів на оптових базах та складах. Облік реалізації товарів. Облік у роздрібних торгових підприємствах. Облік надходження і зберігання товарів. Облік витрат і доходів товарів.

ТЕМА 2. Організація обліку на підприємствах громадського харчування

Організаційно-правові основи бухгалтерського обліку в громадському харчуванні. Облік придбання сировини та товарів і виробництва готової продукції. Облік реалізації купівельних товарів та продукції власного виробництва. Облік витрат обігу на підприємствах громадського харчування.

ТЕМА 3. Облік у житлово-комунальному господарстві

Особливості житлово-комунального господарства та їхній вплив на організацію бухгалтерського обліку. Облік витрат у житлово-комунальних підприємствах. Визначення собівартості послуг ЖКГ та її облік на рахунках бухгалтерського обліку.

ТЕМА 4. Організація обліку на автотранспортних підприємствах

Особливості діяльності автотранспортних підприємств та їхній вплив на організацію обліку. Облік доходів і витрат. Бухгалтерський облік запасів автотранспортних підприємств.

ТЕМА 5. Облік будівельно-монтажних робіт

Особливості будівельного виробництва та їхній вплив на організацію обліку. Склад та класифікація витрат будівельного виробництва. Облік витрат на будівельно-монтажні роботи. Облік здачі (реалізації) підрядних робіт і розрахунків із замовниками.

ТЕМА 6. Особливості обліку на сільськогосподарських підприємствах

Особливості сільськогосподарського виробництва, що зумовлюють ведення обліку. Об'єкти та калькуляційні одиниці обліку витрат сільськогосподарських підприємств. Особливості оподаткування сільськогосподарських підприємств. Фінансова і статистична звітність сільськогосподарських підприємств Аналітичний і синтетичний облік у рослинництві та тваринництві.

Мета і завдання практичної роботи студентів по вивченню курсу

Головною метою практичної роботи студентів по вивченню курсу «Облік в галузях національної економіки» є вивчення, розширення та закріплення студентами знань щодо організації бухгалтерського обліку в галузях торгівлі, будівництві, сільському господарстві та на автотранспортних підприємствах. Розгляд актуальних питань з курсу «Облік в галузях національної економіки» дозволить підняти рівень знань студентів, вивчити методіку організації синтетичного та аналітичного обліку господарських засобів, джерел їх утворення, господарських процесів та результатів діяльності в різних галузях економічної діяльності.

Розвиток зв'язків однієї галузі виробництва з іншими неминуче призводить до цілого ряду взаємозв'язків сільськогосподарських підприємств з будівельними, транспортними, торгівельними організаціями. Для контролю за повнотою і правильністю цих взаємовідносин, проведення взаємозвірок необхідно знати галузеві особливості побудови обліку в даній галузі, основні нормативні акти, що регулюють порядок обліку щодо відповідного процесу.

На підставі вивченого курсу студент повинен засвоїти місце, роль і завдання обліку в галузях національної економіки.

Завдання студента полягає у вмінні застосувати набуті знання в практичній роботі. Проводити економічний аналіз стану фінансово-господарської діяльності всіх галузей економічної діяльності та вмінні правильно організувати бухгалтерський облік.

Завданнями практичної роботи студентів з курсу «Облік в галузях національної економіки» є поглиблення теоретичної та практичної підготовки студентів з питань організації бухгалтерського обліку в торгівлі, будівництві, сільському господарстві та на автотранспортних підприємствах.

Форми контролю практичної роботи студентів

1. Перевірка конспекту, який склав студент в процесі вивчення літератури з навчальної дисципліни.
2. Написання студентами рефератів, доповідей на студентські науково-практичні конференції.
3. Складання кросвордів
4. Створення презентацій

Вимоги до форми представлення інформації в рефераті

1. У рефераті варто роз'яснити незвичні терміни і символи при першому згадуванні в тексті. Терміни, окремі слова та словосполучення припускається замінити абрєвіатурами та

прийнятими текстовими скороченнями тільки в тих випадках, коли їхній зміст ясний з контексту або після попередньої розшифровки.

2. Ілюстрації та таблиці використовуються в рефераті тільки в тих випадках, коли вони допомагають розкрити зміст джерела й скорочують обсяг реферату.

3. При написанні реферату варто уникати довгих, заплутаних речень, загальних фраз, повторень, зайвих слів і словосполучень, що ускладнюють читання і сприйняття тексту.

4. Необхідно уникати штампів, канцеляризмів, архаїчних виражень і елементів розмовного стилю.

5. Особливу увагу варто звернути на оформлення наукового апарата – усі факти, що приводяться, або цитати повинні мати посилання на джерело.

У висновку реферату робляться загальні висновки. Пишеться висновок без посилань. Наведемо як приклад стандартний початок: "Пророблена робота дозволяє сформулювати наступні висновки: 1...2... 3...".

Наприкінці роботи приводиться список використаної літератури. Є кілька способів складання списку літератури: за алфавітом, по рубриках, що відповідають главам реферату, за часом видання, по ходу появи посилань у тексті.

При оцінці рефератів враховується:

- послідовність і повнота викладу;
- правильність обґрунтування тих або інших положень на основі узагальнення фактичного матеріалу;
- ступінь самостійності студентів у процесі роботи над рефератом тощо. По темі реферату студенти виступають на семінарських заняттях і теоретичних конференціях. Автори кращих рефератів беруть участь у конкурсах студентських робіт з економічних дисциплін.

Підготовка презентації

Однією із форм організації самостійної роботи студентів є комп'ютерна презентація. Презентація із застосуванням технічних засобів може поєднувати комп'ютерну анімацію, графіку, відео, музику і звуковий ряд, які організовані в єдиному середовищі. MicrosoftPowerPoint є універсальною програмою для підготовки презентацій, так як має слайдову структуру, широкі можливості по роботі з текстовим і графічним змістом.

Рекомендації щодо створення презентації

MicrosoftPowerPoint

Перш за все відкрийте PowerPoint і зайдіть в меню "Файл". Натисніть кнопку «Новий ...». Після цього в лівому стовпчику створіть

необхідну кількість слайдів, які будуть показані в процесі презентації. Для спрощення процесу створення презентації можна скористатися одним із шаблонів розмітки або ж створити свою, яка більше підійде саме вам.

Потім, використовуючи елементи меню «Вставка», додайте в слайди потрібні зображення або музику. Щоб додати тексту використовуйте спеціальне меню. Вкажіть у властивостях кожного слайда, на який час він буде показаний.

Щоб додати текст скористайтесь елементами меню «Формат». Там крім вказівки кольору і накреслення шрифту, доступні графічні ефекти, які можуть зробити вашу презентацію яскравіше і зробити її більш зрозумілою для глядачів.

У процесі створення презентації ви можете переглядати макет проекту. Для цього натисніть функціональну клавішу F5, після чого почнеться показ презентації з того слайда, який виділено. Вийти з перегляду можна клавішею Esc.

Після закінчення роботи натисніть кнопку «Зберегти» на панелі інструментів і дайте назву свого файлу. На цьому створення презентації можна вважати закінченим.

Тематики для підготовки рефератів та питань для самостійної роботи студентів

1. Документальне оформлення надходження товарів в оптовій торгівлі.
2. Аналітичний та синтетичний облік товарів в оптовій торгівлі.
3. Облік транспортно-заготівельних витрат та їх розподіл в оптовій торгівлі.
4. Облік реалізації товарів в оптовій торгівлі.
5. Види цін на товари.
6. Державне регулювання цін.
7. Документальне оформлення надходження товарів у роздрібній торгівлі.
8. Аналітичний та синтетичний облік товарів у роздрібній торгівлі.
9. Торгова націнка.
10. Розрахунок торгової націнки та транспортно-заготівельних витрат у роздрібній торгівлі.
11. Облік реалізації товарів у роздрібній торгівлі.
12. Звітність торговельних підприємств.
13. Особливості обліку в сільському господарстві.
14. Особливості оподаткування та звітності сільськогосподарських підприємств.
15. Загальні принципи діяльності автотранспортних підприємств.

16. Облік наявності та руху транспортних засобів.
17. Облік паливо-мастильних матеріалів.
18. Облік шин та акумуляторів.
19. Облік доходів та витрат діяльності автотранспортних підприємств.
20. Особливості оподаткування та складання звітності на автотранспортних підприємствах.
21. Загальні принципи діяльності будівельних підприємств.
22. Способи виконання будівельно-монтажних робіт.
23. Укладання договорів в будівництві
24. Облік будівельних матеріалів.
25. Як проводиться визнання доходів за будівельними контрактами?
26. Як проводиться визнання витрат за будівельними контрактами?
27. Звітність будівельних організацій.

ТЕМА 1. Особливості діяльності та облік основних операцій підприємств торгівлі

При вивченні теми необхідно звернути увагу на наступні особливості.

Роздрібні ціни фіксуються суб'єктом господарювання у *реєстрі роздрібних цін*, де зазначається: назва товару, артикул, марка, тип, оптова відпускна ціна (ціна постачальника) з посиланням на документ, що її засвідчує, розмір торговельної надбавки, встановлена роздрібна ціна. На вимогу покупця необхідно надавати чек, накладну або інший письмовий документ, що засвідчує передання йому права власності на товар. В торговельній діяльності особливої уваги потребують розрахункові документи.

Відривна частина та корінець *розрахункової квитанції* (в тому числі спрощеної) повинна містити визначені Положенням про форму та зміст розрахункових документів обов'язкові реквізити.

Розрахункові книжки, зареєстровані на окрему *книгу обліку розрахункових операцій* (ОРО) повинні використовуватися послідовно згідно з їх порядковими номерами та до повного вичерпання розрахункових квитанцій.

Якщо в книзі ОРО обліковуються розрахункові операції за декількома місцями проведення розрахунків, то такої послідовності слід дотримуватися щодо кожного місця проведення розрахунків.

Придбані товари зараховуються на баланс підприємства за первинною вартістю. Витрати, пов'язані з придбанням товарних запасів (витрати на вантажно – розвантажувальні роботи,

транспортування товарів, страхування ризиків при транспортуванні товарів, оплата інформаційних, посередницьких та інших подібних послуг у зв'язку з пошуком і придбанням товарів тощо) відповідно до П(С)БО 9 збільшують первинну вартість придбаних товарів.

Послуги сторонніх організацій по транспортуванню товарів, які можна віднести до конкретної поставки (ідентифікувати) обліковуються без сум ПДВ за дебетом рахунку товарів: Дт281-Кт631.

Якщо транспортування здійснюється власним транспортом, витрати в кінці місяця сумуються, узагальнюються в акті довільної форми, що в обліку буде відображено:

- Дт289-Кт661 – заробітна плата водія, експедитора;
- Дт289-Кт651-653 – обов'язкові відрахування по соціальному страхуванню на заробітну плату водія, експедитора;
- Дт289-Кт131 – амортизація транспортного засобу;
- Дт289-Кт203 – списання пального тощо.

Організація обліку операцій комісійної торгівлі має ряд особливостей. У комітента вартість товарів, переданих на комісію, обліковуються на рахунку 283 «Товари на комісії». Аналітичний облік ведеться за видами товарів і комісіонерами. Вартість послуг комісіонера відноситься у комітента на рахунок 93 «Витрати на збут». Дохід по товарах, переданих на комісію, може визнаватися комітентом у момент надходження від комісіонера коштів від реалізації товарів.

У комісіонера товари, отримані на комісію, обліковуються на забалансовому рахунку 02 «Активи на відповідальному зберіганні». Комісіонер відображає в бухгалтерському обліку вартість своїх послуг згідно з Інструкцією № 291 на субрахунку 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг», по кредиту якого показується збільшення доходу на всю вартість відвантаженого покупцеві товару, а по дебету – сума, що підлягає перерахуванню комітентові. Отже, чистим доходом комісіонера від реалізації товарів на комісійних засадах є комісійна винагорода.

Комісіонер при складанні Звіту про фінансові результати в рядку 010 «Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)» відображає суму комісійної винагороди, в рядку 015 «Податок на додану вартість» - суму ПДВ з комісійної винагороди, відображеної у рядку 010.

Продаж товарів у розстрочку здійснюється фізичним особам, які мають постійний дохід і постійно проживають у населеному пункті, де знаходиться торговельне підприємство.

Довідка для придбання товарів у розстрочку видається адміністрацією підприємства (установи, організації) тільки тим особам, які знаходяться у трудових відносинах з цим підприємством (або навчання у навчальних закладах) *не менше трьох місяців і постійно отримують заробітну плату (стипендію).* Бланки довідок

виготовляються за замовленням, містять друковану нумерацію, видаються, обліковуються і зберігаються як бланки документів суворого обліку.

Передача в розпорядження (не у власність!) покупцям товарів здійснюється за умови сплати першого внеску у таких розмірах:

- не менше 25% вартості товару при ціні такого товару до 50 неоподаткованих мінімумів доходів громадян;
- не менше 50% при ціні такого товару більше 50 неоподаткованих мінімумів доходів громадян;
- не менше 25% вартості при торгівлі в розстрочку транспортними засобами.

Договором передбачається строк оплати решти вартості товарів у таких розмірах:

- від 6 до 15 місяців, якщо вартість товарів на перевищує 50 неоподаткованих мінімумів доходів громадян (850 грн.);
- від 6 до 24 місяців, якщо вартість товарів перевищує 50 неоподаткованих мінімумів доходів громадян (850 грн.);
- від 6 до 60 місяців, якщо відбувається продаж транспортних засобів.

Наданий кредит не повинен перевищувати: 3-місячної заробітної плати (стипендії, пенсії) покупця в разі продажу товарів з розстроченням платежу на 6 місяців; 6-місячної заробітної плати з розстроченням платежу на 12 місяців; 12-місячної – з розстроченням платежу на 24 місяця.

Практичні завдання

Завдання 1. На початок місяця у торговельного підприємства в залишку значилося товару на суму 40000 грн. Торговельна націнка — 10000 грн. Підприємство протягом цього місяця придбало товару на суму 10600 грн. (у т. ч. ПДВ — ? грн.), який був переданий у роздріб. Сума торговельної націнки за звітний місяць склала 5500 грн. У цьому ж періоді було реалізовано товару на 36800 грн. (ПДВ - ? грн.).

Визначити продажну (роздрібну) вартість отриманих у звітному місяці товарів (обороти по дебету рахунка 282 "Товари в торгівлі"); середній процент торговельної націнки; визначити суму торговельної націнки на реалізований товар; визначити собівартість реалізованого товару.

Завдання 2. На підприємстві торгівлі за даними бухгалтерського обліку:

На початок місяця:

Залишок товару групи А - 25200 коробок. Загальна вартість - 125530 грн.

Залишок товару групи Б -5000 упаковок. Загальна вартість - 80000 грн.

Залишок товару групи В -11000 одиниць. Загальна вартість - 32800 грн.

Протягом місяця: -надійшло:

Товару групи А - 10200 коробок. Первісна вартість - 55600 грн.

Товару групи Б - 15000 упаковок. Первісна вартість - 90000 грн.

Товару групи В – 8000 одиниць. Первісна вартість – 286420 грн.

Здійснено оплату отриманого товару - 518424 грн. (у т. ч. ПДВ – 86404 грн.) -вибуло:

Товару групи А - 20000 коробок.

Товару групи Б- 17500 упаковок.

Товару групи В - 8000 одиниць.

Визначити середньозважену вартість одиниці товару кожної групи та собівартість товарів, що вибули.

Питання для контролю

1. Що розуміють під торговельною діяльністю? Які її основні функції?

2. Які функції покладено на підприємства оптової торгівлі? Які основні завдання оптової торгівлі?

3. Що розуміють під роздрібною торгівлею? Які її основні завдання?

4. Які особливості організації бухгалтерського обліку в торгових підприємствах, зумовлені специфікою їх діяльності?

5. Які види цін застосовуються в торгівлі?

6. Назвіть особливості формування цін на товари — вільних оптових цін та вільних роздрібних.

7. Що таке державне регулювання цін та контроль за їх дотриманням?

8. Що розуміють під ліцензією? Які види товарів підлягають ліцензуванню?

9. Який порядок відображення в обліку операцій з ліцензіями (придбання, зарахування на баланс, амортизація, списання).

Рекомендована література: 1,2,3,4,5,10,11

ТЕМА 2. Організація обліку на підприємствах громадського харчування

При вивченні теми необхідно звернути увагу на наступні особливості.

Заклад громадського харчування – організаційно-структурна статистична одиниця у сфері громадського харчування, яка виробляє,

доводить до готовності та продає кулінарну продукцію, булочки, борошняні, кондитерські вироби та покупні товари. Відкриття підприємства громадського харчування (ПГХ) в обов'язковому випадку узгоджується з органами державного санітарного-епідемічного нагляду.

ПГХ класифікують:

1. *За характером обслуговування контингенту:*

а) загальнодоступні - призначені для обслуговування різного контингенту відвідувачів;

б) підприємства, що обслуговують промислові об'єкти, установи, шкільні, студентські їдальні тощо.

2. *За виробничо-торгівельною ознакою* (залежно від виконуваних ними функцій по приготуванню і реалізації продукції:

а) підприємства, що здійснює виробництво кулінарної продукції;

б) підприємства, що не мають власного виробництва.

3. *Підприємства, що здійснюють виробництво кулінарної продукції:*

а) підприємства без торгових приміщень для обслуговування споживачів; б) підприємства, які мають обідні зали, буфети.

4. *За ознакою спеціалізації:*

а) комплексні; б) загального типу; в) спеціалізовані.

Облік товарів у закладах громадського харчування може вестися за цінами придбання або продажними цінами. Якщо заклади громадського харчування є платниками ПДВ, то у разі придбання товарів за наявності податкової накладної вони мають право на податковий кредит. Придбані товари відображаються за дебетом рахунку 28 «Товари» за купівельною вартістю без ПДВ.

Для обліку товарів за продажними цінами націнку закладу громадського харчування відображають на субрахунку 285 «Торгова націнка», за дебетом якого відображається зменшення сум націнок, а за кредитом – їх збільшення. Заклади громадського харчування, отримуючи товари у тарі, ведуть поточний облік тари. Планом рахунків бухгалтерського обліку передбачено субрахунок 284 «Тара під товарами», де ведеться облік наявності і руху тари під товарами й порожньої тари.

Облік товарів у буфетах і дрібнороздрібній торговельній мережі ведуть на рахунку 28 «Товари», субрахунку 282 «Товари в торгівлі» за цінами продажу. Якщо облікова ціна товарів у коморі та у виробництві нижча, ніж ціна продажу в буфеті, то необхідно відобразити націнку буфету і ПДВ за дебетом субрахунка 282 «Товари в торгівлі» і кредитом субрахунка 285 «Торгова націнка».

Продукція власного виробництва, кулінарні вироби та напівфабрикати, придбані на стороні для подальшого продажу без

додаткової обробки, обліковуються як куповані товари. Власні напівфабрикати, кулінарні, кондитерські вироби, а також куповані товари підлягають обліку у вагових одиницях, а обідня продукція – поштучно, в асортиментному розрізі страв.

Рахунок 285 доцільно вводити тоді, коли випикується остання видаткова накладна. На підприємствах громадського харчування, незалежно від кількості складських, виробничих і торгових приміщень, *організація зберігання, виробництва і продажу зводиться до однієї із трьох схем:*

1) якщо зберігання, виробництво і продаж зосереджені в одному приміщенні, то рахунок 285 вводиться в облік одразу при оприбуткуванні товарів;

2) якщо товари, напівфабрикати і харчова сировина спочатку оприбутковуються на склад, а потім в міру потреби видаються для приготування страв - рахунок 285 може бути введений або при оприбуткуванні на склад, або на етапі передачі у виробництво;

3) якщо товари, напівфабрикати і харчова сировина спочатку оприбутковуються на склад, а потім в міру потреби видаються в буфет чи іншу роздрібну точку, щоб звідти готові до вживання вироби передати особі (бригаді), яка обслуговує відвідувачів, то рахунок 285 може бути введений на будь-якому етапі переміщення товарів.

Синтетичний облік товарів і сировини у виробництві ведуть на рахунку 23 «Виробництво». За дебетом рахунка 23 відображають вартість товарів і сировини, що надійшли у виробництво, а за кредитом – вартість використаної сировини на виготовлення продукції власного виробництва, вартість повернутих товарів і сировини до комори, вартість нестачі товарів і сировини. Дебетове сальдо рахунка 23 «Виробництво» показує вартість залишків сировини, що не пройшла кулінарне оброблення, сировини в напівфабрикатах і готових виробів, які не реалізовані та знаходяться у виробництві. Аналітичний облік товарів і сировини ведуть щодо кожного виробництва і матеріально відповідальної особи.

Облік товарів і сировини в кондитерських цехах ведуть на рахунку 23 «Виробництво» за цінами продажу. За дебетом рахунка 23 «Виробництво» показують надходження сировини і товарів до кондитерського цеху, а за кредитом - вартість списаних готових виробів у видаток під час передачі їх до комори (експедиції), вартість готових виробів, товарів і сировини, яких недостає, вартість переданих товарів і сировини до комори тощо.

Реалізація товарів на ПГХ здійснюється через буфети, магазини кулінарних виробів, дрібнороздрібну торговельну мережу.

Для відображення вартості реалізованих товарів на рахунку 90 «Собівартість реалізації» розраховану суму націнок і ПДВ за реалізовані товари відображують за дебетом рахунка 90 «Собівартість

реалізації» і кредитом рахунка 285 «Торгова націнка» методом «червоного сторно». Фактичну вартість реалізованих товарів (без торгової націнки і ПДВ) відображають за дебетом рахунка 90 «Собівартість реалізації». За кредитом цього рахунка відображають списання їх в порядку закриття оборотів на рахунок 79 «Фінансові результати».

Для обліку доходу від реалізації використовують рахунок 70 «Доходи від реалізації», субрахунок 702 «Доходи від реалізації товарів». За кредитом цього субрахунка відображається збільшення (одержання) доходу, за дебетом - належна сума непрямих податків (ПДВ та інше) і списання їх у порядку закриття на рахунок 79 «Фінансові результати».

Дохід від реалізації товарів визначається за методом нарахування, тобто в момент відпуску товарів покупцям. Дохід від реалізації послуг (доставка і зберігання товарів тощо) ПГХ обліковують на субрахунку 703 «Доходи від реалізації послуг». Сума наданих знижок покупцям після реалізації товарів і вартість повернутих покупцем товарів, які підлягають вирахуванню з доходу, відображаються за дебетом субрахунку 704 «Вирахування з доходу», за кредитом - списання дебетових оборотів на рахунок 79 «Фінансові результати».

Практичні завдання

Завдання 1. Для приготування страв в кафе впродовж звітного місяця були здійснені витрати:

- списано сировини на суму 13000-00 грн. (без ПДВ);
- нараховано заробітну плату працівникам, задіяним на виготовленні страв 4000-00грн.;
- нараховано внески на заробітну плату 1400-00 грн.;
- амортизація основних засобів виробничого призначення 300-00грн.;
- оренда приміщення кухні 600-00 грн. (без ПДВ);
- комунальні послуги, надані виробничому приміщенню 400-00 грн..

Торгова націнка при передачі готової продукції з кухні до залу – 40% (з урахуванням ПДВ). Нереалізована готова продукція впродовж місяця на суму 6000-00 грн. з ПДВ була повернута у виробництво. За звітний місяць по акту інвентаризації виявлено недостачу на суму 1200-00 грн. з ПДВ, (вина матеріально відповідальної особи не встановлена). Решта готових виробів була реалізована. Здійснити облік операцій.

Питання для контролю

1. Назвіть основні відмінності в організації обліку витрат на підприємствах торгівлі та підприємствах громадського харчування.

2. На яких етапах руху товарних запасів на підприємствах громадського харчування формується торгова націнка?

3. Охарактеризуйте послідовність формування фінансових результатів на підприємствах громадського харчування?

4. Назвіть методи визначення торговельної націнки на реалізовані товари.

5. Охарактеризуйте методикау нарахування та облік резерву гарантійного обслуговування.

Рекомендована література: 1,2,3,4,5,10,11

ТЕМА 3. Облік у житлово-комунальному господарстві

Характерним для житлових і комунальних підприємств є обслуговування або експлуатація великих об'єктів основних засобів - житлових будинків, тепло-, газо-, водопровідних та каналізаційних мереж, насосних станцій тощо; ремонт і заміна цих об'єктів потребують великих капітальних затрат, які значною частиною здійснюються за рахунок бюджетного цільового фінансування. Особливістю галузі є й державне регулювання цін, яке здійснюється шляхом установлення граничного рівня рентабельності і затвердження тарифів на послуги житлово-комунальних підприємств.

Особливостями галузі є також невизначеність питань власності, великі борги населення і бюджету, збитковість частини житлово-комунальних підприємств, багато напрямів бюджетного цільового фінансування (дотації на покриття збитків, субсидії малозабезпеченим громадянам та відшкодування пільг окремим категоріям громадян, субвенції, фінансування капітальних вкладень тощо).

Враховуючи проблеми комунальних підприємств, держава надає їм тимчасові пільги зі сплати ПДВ: ці підприємства сплачують ПДВ в бюджет за датою надходження коштів, а не за першою датою (докладніше далі).

Рахунки для обліку в ЖКП

Комунальні підприємства, головним чином, надають послуги, тому для обліку використовуються рахунки:

703 «Дохід від реалізації робіт і послуг»;

903 «Собівартість реалізованих робіт і послуг».

Витрати обліковуються на рахунках 23 (виробничі), 92 (адміністративні) й 91 (на підприємствах, де є загальновиробничі витрати). Інші доходи й витрати - операційні, фінансові та інші - обліковуються так, як в інших галузях.

Що стосується розрахунків з квартиронаймачами, то в Інструкції №291 допущена помилка - запропоновано розрахунки з

квартиронаймачами вести на рахунок 685 «Розрахунки з іншими кредиторами», тобто боржники ЖКП - дебітори - перетворилися на кредиторів. Незважаючи на неодноразові пропозиції до МФУ виправити цю помилку, наразі цього не зроблено, тому деякі автори використовують цей рахунок у бухгалтерських проведеннях, що, звичайно, недопустимо.

Нині більшість ЖКП ведуть облік розрахунків з квартиронаймачами на окремому субрахунку рахунка 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» (що доцільно з погляду можливості і необхідності нарахування резерву сумнівних боргів на цю заборгованість), а деякі - на субрахунку рахунка 37 «Розрахунки з різними дебіторами» (за аналогією до прийнятої методології обліку до введення нового плану рахунків).

Дотації, субсидії і відшкодування пільг з бюджету є цільовим фінансуванням і обліковуються на рахунок 48 «Цільове фінансування і цільові надходження». При цьому дотації зараховуються в кредит рахунка 718 «Одержані гранти та субсидії», а субсидії і пільги - у кредит рахунка 703 як дохід від основної діяльності ЖКП.

У момент нарахування багато ЖКП відображають субсидії і пільги за дебетом рахунка 36, а не 48, бо інакше виникнуть ускладнення при заповненні форми 3 річної фінансової звітності підприємств «Звіт про рух грошових коштів» - при перерахунку дебіторської заборгованості за рядком 80 цієї форми не буде врахована заборгованість бюджету. Методологічно правильніше буде використання субрахунка 377 «Розрахунки з іншими дебіторами» (або вільних субрахунків рахунка 37).

Тому далі в проведеннях використовуватимуться такі субрахунки рахунків 36 і 37:

361 - «Розрахунки з квартиронаймачами»;

362 - «Розрахунки з підприємствами (споживачами комунальних послуг)»;

377.1 - «Розрахунки з бюджетом із субсидій»;

377.2 - «Розрахунки з бюджетом із відшкодування пільг»;

379 - «Розрахунки з орендарями нежилих приміщень в ЖО».

Проблеми, пов'язані з датою визнання бюджетного цільового фінансування доходом у бухгалтерському обліку, докладно розглянуті в статті «Оподаткування та облік дотацій, субсидій і відшкодування пільг в житлово-комунальному господарстві» («ДК» №29/2002).

Цільове фінансування, згідно з пунктом 16 П(С)БО 15 «Дохід», «не визнається доходом доти, доки нема підтвердження того, що воно буде отримане й підприємство виконає умови стосовно такого фінансування». Для виконання цієї умови пропонувалися різні шляхи - під час нарахування субсидій і пільг зараховувати їх у доходи майбутніх періодів або не робити бухгалтерського проведення взагалі,

відображаючи заборгованість бюджету тільки в аналітичному обліку. Нині Методологічна рада при Мінфіні пропонує робити під час нарахування субсидій і пільг проведення:

Д-т 377 К-т 48.

Але наразі така кореспонденція рахунків не передбачена Інструкцією №291, крім того, можуть виникнути проблеми під час заповнення форми 3 «Звіт про рух грошових коштів».

Тому далі в бухгалтерських проведеннях субсидії і пільги будемо зараховувати в дохід у момент нарахування. Проведення з нарахування дотацій не робляться, вони відображаються в обліку за датою отримання.

Дохід від оренди житлові організації обліковують на рахунку 703, а не 713, як інші підприємства, бо надання в оренду нежилых приміщень є основною діяльністю житлових організацій.

Синтетичний бухгалтерський облік комунальні підприємства ведуть здебільшого за скороченою журнально-ордерною формою обліку (сім журналів-ордерів, нова форма яких затверджена Наказом №356). Деякі великі підприємства використовують повну журнально-ордерну форму обліку. Малі підприємства, у тому числі ті, що перейшли на сплату єдиного податку, використовують або спрощену форму обліку, або ведуть облікові реєстри, самостійно розроблені з урахуванням затверджених. Більшість житлових організацій облік витрат і доходів веде в попередньому журналі-ордері №05-ЖГ; він зручний і пристосований до особливостей саме цих підприємств. Далі в статті буде наведено приклад його заповнення з урахуванням сучасної методології бухгалтерського обліку.

У статті розглядатимуться специфічні ділянки обліку в ЖКП. Облік запасів, зобов'язань та інших об'єктів бухгалтерського обліку ведеться так, як і в інших галузях, згідно з П(С)БО.

Оподаткування житлово-комунальних підприємств. Податок на прибуток.

Житлово-комунальні підприємства сплачують податок на прибуток на загальних підставах згідно із Законом про прибуток. Валові доходи і валові витрати визначаються, як і на інших підприємствах.

Є особливості у включенні до валового доходу надходжень з бюджету (дотацій, субсидій, пільг). Згідно з пп. 11.3.5 п. 11.3 статті 11 Закону про прибуток, датою збільшення валового доходу в разі продажу товарів (робіт, послуг) з оплатою за рахунок бюджетних коштів є дата надходження таких коштів на рахунок платника податку або дата отримання відповідної компенсації в будь-якому іншому вигляді, включаючи зменшення заборгованості такого платника податку за його зобов'язаннями перед таким бюджетом. Тому дотації,

субсидії, пільги включаються до валового доходу не за першою подією, а після їх отримання житлово-комунальним підприємством.

Податок на додану вартість

ЖКП є платниками ПДВ з усіх своїх доходів, крім бюджетних дотацій. Згідно із пунктом 11.11 статті 11 Закону про ПДВ, деякі підгалузі житлово-комунального господарства мають пільгу з ПДВ, а саме: ЖЕКи, ЖКП з тепло- і газопостачання, а також ті, вартість послуг яких включається до складу квартирної плати (обслуговування ліфтів, вивезення та утилізація сміття, протипожежні заходи тощо), при наданні послуг фізичним особам і бюджетним організаціям визначають ПДВ за касовим способом. Цей спосіб полягає в тому, що податкове зобов'язання з ПДВ визначається за датою отримання коштів, а податковий кредит - за датою оплати рахунків постачальників або надання інших видів компенсації вартості їхніх послуг. На жаль, у Законі забули про підприємства з водопостачання і водовідведення, й досі пільги для них з ПДВ не поновлені.

Практичні завдання

Завдання 1. Специфічні доходи житлових організацій відображені в таблиці 1. Проведення з отримання плати за обслуговування внутрішньобудинкових мереж та обладнання наведені тільки для тих ЖО, які не отримують від населення комунальні платежі. Проставте кореспондуючі рахунки по наведеним нижче господарським операціям.

Таблиця 1

№ з/п	Зміст операції	Сума	Д-т	К-т	ВД
Обслуговування внутрішньобудинкових мереж					
1.	Нараховано борг комунальних підприємств за обслуговування внутрішньо-будинкових мереж	21600			18000
2.	Відображене податкове зобов'язання з ПДВ	3600			
3.	Надійшло від комунальних підприємств за обслуговування внутрішньобудинкових мереж	30000			25000
4.	Оренда нежитлових приміщень Нарахована орендна плата з орендарів нежитлових приміщень	144000			120000
5.	Нараховано борг орендарів з оплати комунальних послуг	30000			25000
6.	Відображено податкове зобов'язання з ПДВ	29000			
7.	Надійшла оплата від орендарів	174000			

Питання для контролю

1. Назвіть характерні риси господарської діяльності комунальних підприємств.
2. Охарактеризуйте особливості ведення обліку житлово-комунальних підприємств визначають.
3. Вкажіть особливості обліку основних засобів у ЖКГ.
4. Як нараховується амортизація по житлових будинках та об'єкти зовнішнього благоустрою?
5. Яким чином відображається в обліку безоплатна передача житлових будинків та об'єктів зовнішнього благоустрою?
6. Охарактеризуйте класифікацію витрат житлово-комунальних підприємств.
7. З яких елементів складається плата за житло?
8. Назвіть особливості обліку субсидій.
9. Якими калькуляційними одиницями користуються в ЖКГ?
10. Який рахунок запасів не використовують ЖКГ? Чому?
11. Які особливості ведення бухгалтерського обліку в ЖКГ мають бути висвітлені в наказі про облікову політику?
12. Назвіть характерні види доходів в ЖКГ.
13. Які особливості обліку надходжень за цільовим фінансуванням?
14. Які фінансові витрати можуть бути характерними для ЖКГ?
15. Охарактеризуйте особливості обліку незавершеного виробництва по основній операційній діяльності ЖКГ.

Рекомендована література: 1,2,3,4,5,10,11.

ТЕМА 4. Організація обліку на автотранспортних підприємствах

Бухгалтерський облік у транспортних підприємствах має ряд особливостей:

1. Особливістю обліку в транспортних підприємствах є наявність великої питомої ваги в основних засобах рухомого складу – транспорту, навантажувально-розвантажувальних машин, а також необхідність постійного обліку і контролю їх технічного стану, необхідності технічного обслуговування та ремонту.

2. Обліковують специфічні запаси: паливно-мастильні матеріали, шини, запасні частини та агрегати. В цьому випадку на перший план виходить правильно організований аналітичний облік цих запасів, а також доцільність відкриття субрахунків третього рівня.

3. Для обліку витрат за господарськими операціями автотранспортних підприємств використовують рахунок 23

«Виробництво». До цього рахунку доцільно відкривати такі субрахунки:

- транспортування вантажів;
- перевезення пасажирів;
- транспортно-експедиційні послуги;
- інші види діяльності.

4. На автотранспортних підприємствах (АТП) відсутнє незавершене виробництво, а всі витрати відносяться на собівартість реалізованих послуг.

5. В АТП в процесі виробничої та фінансової діяльності виконуються наступні види господарських операцій:

- експлуатаційні перевезення пасажирів і вантажів;
- гаражне обслуговування і зберігання рухомого складу;
- технічне обслуговування і ремонт автомобілів;
- транспортно-експедиційне обслуговування підприємств та населення;
- попутне завантаження транспорту;
- перегін нового рухомого складу;
- утримання та експлуатація транспортних агентств, станцій технічного

обслуговування, автовокзалів, депо тощо.

Предметом бухгалтерського обліку на АТП є господарські засоби, які знаходяться в розпорядженні підприємства, їх зміни у вигляді господарських операцій, що здійснюються в процесі виконання перевезень, результати господарської діяльності, узагальнені в грошовому виразі.

Облік паливно-мастильних матеріалів (ПММ)

До паливно-мастильних матеріалів належать: паливо (бензин, гас, дизельне паливо, газ), масла (моторні, трансмісійні, спеціальні), консистентні мастила і спеціальні рідини (гальмівні, амортизаційні). Порядок приймання, транспортування, зберігання, відпуску й обліку нафтопродуктів на підприємствах і організаціях України всіх форм власності регламентується однойменною інструкцією, затвердженою спільним наказом Держнафтопрому, Мінекономіки, Мінтрансу, Держстандарту, Держкомстату України від 2 квітня 1998 р. №81/38/101/235/122. Автомобільний транспорт можна заправляти через стаціонарні пункти заправки машин на виробничих дільницях свого підприємства, або через сторонні автозаправні станції (АЗС).

Для відображення операцій, пов'язаних з придбанням і використанням ПММ у бухгалтерському обліку використовується активний інвентарний субрахунок 203 «Паливо». На цьому субрахунку обліковуються: бензин, нафта, дизельне паливо, мастильні матеріали, тверде паливо, газ.

Нафтопродукти необхідно обліковувати за місцями їх зберігання: на складах і в баках транспортних засобів. Тому в облікових регістрах транспортних засобів наявність і рух палива відображають на рахунках аналітичного обліку, що відкриваються підприємствами в міру необхідності:

2031 «Нафтопродукти» в т.ч. 20311 - на складах, 20312 – в талонах, 20313- паливо в баках транспортних засобів;

2032 «Тверде паливо»;

2033 «Інші види палива» (газоподібне);

2034 «Мастильні матеріали».

Аналітичні рахунки застосовуються для обліку нафтопродуктів або твердого палива на складах, пунктах заправки та в інших місцях зберігання.

Аналітичний облік ведеться у кількісному і вартісному вираженні за кожним видом і маркою нафтопродуктів, за назвою і сортом твердого палива.

Субрахунок 20313 використовується в АТП для обліку палива в баках автомашин. По дебету обліковуються бензин і дизельне паливо, отримані водіями під звіт на заправних пунктах, або придбані на заправних станціях сторонніх підприємств.

З кредиту субрахунку 20313 списується вартість фактично витраченого палива на експлуатацію автомашин. Сальдо аналітичного рахунку 20313 на кінець місяця має відповідати наявності палива в баках автомобілів на ту ж дату. Тому на кожне перше число місяця на підприємстві проводиться інвентаризація залишків палива в баках з оформленням акта.

Запасні частини - це окремі вузли, агрегати і деталі транспортних засобів, призначені для заміни частин основних засобів, які зносилися. Облік запасних частин ведеться на субрахунку 207 «Запасні частини» до рахунку 20 «Виробничі запаси». Кожне автотранспортне підприємство відкриває до 207 субрахунку необхідні аналітичні рахунки.

Субрахунок 207 призначений для обліку придбаних чи виготовлених запасних частин, готових деталей, вузлів, агрегатів, які використовуються для проведення ремонтів, заміни зношених частин машин, обладнання, транспортних засобів, інструменту, а також автомобільних шин у запасі та обороті. На цьому ж субрахунку здійснюється облік обмінного фонду устаткування, двигунів, вузлів, агрегатів, що створюються в ремонтних підрозділах підприємств.

Для відображення собівартості реалізованих послуг використовується субрахунок 903 «Собівартість реалізованих робіт і послуг» рахунку 90 «Собівартість реалізації». На цьому ж субрахунку обліковуються витрати на виконання вантажно-розвантажувальних робіт та експедирування вантажу. На собівартість реалізованих послуг

списуються і нерозподілені загальновиробничі витрати. Їх метод, згідно П(С)БО 16 «Витрати» підприємства встановлюють самостійно на початок року наказом про облікову політику підприємства. На автотранспортних підприємствах найчастіше базою розподілу загальновиробничих витрат вибирають прямі затрати на перевезення. Склад загальновиробничих витрат на АТП визначений п.35 Методичних рекомендацій №65.

Адміністративні витрати, витрати на збут та інші витрати операційної діяльності не відносяться на собівартість реалізованих послуг, а відразу списуються на фінансовий результат.

Порядок формування вартості послуг можна подати у вигляді формули:

$$B = Bc + Hзв + A + Bзб. + P + ПДВ$$

де **B** - вартість послуги;

Bc – виробнича собівартість;

Hзв – нерозподілені загальновиробничі витрати;

A – адміністративні витрати;

Bзб. – витрати на збут;

P – рентабельність;

ПДВ – податок на додану вартість.

Для обліку доходів автотранспортні підприємства використовують субрахунок 703 «Доходи від реалізації робіт і послуг» рахунок 70 «Доходи від реалізації» і рахунок 71 «Інші операційні доходи».

На субрахунку 703 відображаються суми:

- нараховані за тарифами за виконані перевезення;
- нараховані за порожній пробіг автомобіля до пункту першого навантаження або від пункту останнього розвантаження;
- нараховані за додатковий простій автомобіля, пов'язаний із зважуванням і переважуванням вантажів;
- нараховані за виконання транспортно-експедиційних і вантажно-розвантажувальних робіт;
- стягнуті з клієнтів за пробіг автомобілів, викликаний нездійсненим прийманням або здачею вантажу (відшкодування понесених перевізником витрат).

На субрахунку 715 «Отримані штрафи, пені, неустойки» обліковуються суми штрафів, пені, неустойки, отримані в результаті:

- відмови від оформлення або неправильного оформлення товарно-транспортної документації;
- невиконання встановленого договором обсягу перевезень;
- неподання вантажу до перевезення;

- подорожнього пробігу автомобіля, викликаного нездійсненим перевезенням, унаслідок подання до перевезення вантажу, не передбаченого замовленням або призначеного в інший пункт.

Практичні завдання

Завдання 1. Підприємство своїми силами (господарським способом) виконало капітальний ремонт вантажного автомобіля. Для ремонту використало:

- запасні частини на суму 5000 грн. (без ПДВ);
- ПММ на суму 600 грн. (без ПДВ);
- інші матеріали на суму 3500 грн. (без ПДВ).

Нараховано заробітну плату робітникам підприємства, які виконували капітальний ремонт, та проведені відрахування на соціальні заходи в сумі 1000 грн. Нараховано знос (амортизацію) технологічного обладнання, використаного для проведення ремонту автомобіля, у сумі 400 грн. Здійснити кореспонденцію рахунків.

Завдання 2. Підприємство у звітному періоді придбало бензин, вартість якого склала 1200 грн. у т.ч. ПДВ – 200 грн. Впродовж звітного періоду бензин було використано:

- для заправлення вантажних автомобілів, які здійснювали доставлення товарів покупцям – на суму 600 грн.;
- для заправлення легкових автомобілів, використаних для адміністративних потреб – на суму 150 грн

Здійснити кореспонденцію рахунків.

Питання для контролю

1. Основні особливості діяльності автотранспортних підприємств та їхній вплив на організацію обліку.
2. Як в АТП ведеться облік замовлень на перевезення вантажів?
3. Методи калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) в АТП.
4. Які документи суворої звітності використовуються на автотранспортних підприємствах і як вони відображаються в бухгалтерському обліку?
5. Як відображаються на рахунках бухгалтерського обліку витрати і доходи автотранспортного підприємства?
6. Які основні групи витрат підприємства автотранспорту?
7. Документальне оформлення обліку паливно-мастильних матеріалів.
8. На яких рахунках, субрахунках та аналітичних рахунках здійснюється облік нафтопродуктів?
9. На які види, залежно від періодичності, поділяються ремонт та технічне обслуговування автомобілів?

10. Які вимоги висуваються до автоперевізника Ліцензійними умовами?

11. Перелік документів, що додаються до заяви на отримання ліцензії.

12. Первинні документи при проведенні ремонту автотранспортних засобів підрядним способом.

13. Документальне оформлення розрахунків за автопослуги.

14. Як визначаються норми витрат паливно-мастильних матеріалів?

15. На яких рахунках, субрахунках та аналітичних рахунках здійснюється облік запасних частин?

Рекомендована література: 1,2,3,4,5,15,16

ТЕМА 5. Облік будівельно-монтажних робіт

Будівництво- спорудження нового об'єкта, рекомендація, розширення, добудова, реставрація і ремонт об'єктів, виконання монтажних робіт. Об'єкт будівництва - сукупність будівель і споруд або окремі будівлі й споруди, будівництво яких здійснюють за єдиним проектом.

Для здійснення будівництва необхідні капітальні інвестиції. Це поняття включає наявність джерел фінансування для покриття витрат на будівництво, реконструкцію, модернізацію основних засобів. Капітальне будівництво може бути державним і приватним, здійснюватися господарським та підрядним способом.

До початку будівництва об'єкта розробляється проектно-кошторисна документація, до якої входять такі документи: проектне завдання; зведений кошторисно-фінансовий розрахунок; кошторис будівництва.

Проектне завдання на будівництво включає в себе технічні характеристики об'єктів, джерела і способи забезпечення об'єктів водою, паливом, світлом.

Кошторис будівництва- це документ, на підставі якого встановлюють суму грошових коштів, необхідних для виконання робіт на окремому об'єкті і визначають його вартість.

Будівельний аграрний сервіс передбачає виконання будівельно-монтажних робіт у сільськогосподарських товаровиробників при наявності джерел інвестування.

Процес будівництва є довготривалим, тому витрати нагромаджуються в обліку за об'єктами через незавершене виробництво до здачі об'єкта замовнику.

Будівництво має без цехову структуру, тому загальновиробничі витрати обліковують на одному рахунку. Рахунок 91 "Загальновиробничі витрати" у будівництві поділяється на два субрахунки;

- 911 "Загальновиробничі (загальнодільничні) витрати";
- 912 "Витрати з експлуатації будівельних машин і механізмів".

Методами обліку витрат за контрактами, які виконуються підрядниками, є метод виконання відсотка робіт і метод виконання контракту. При використанні методу виконання відсотка робіт дохід відображається у міру виконання контракту. Витрати, понесені на відповідній стадії, порівнюються з доходами і відображаються у Звіті про результати виконаної роботи. При методі виконання контракту обліковують витрати й одержані авансові надходження у процесі виконання контракту, а доходи відображаються по закінченні контракту.

Практичні завдання

Скласти бухгалтерські проводки і зробити необхідні розрахунки:

Завдання 1. Нарахована заробітна плата робітникам за відрядними розцінками за виконання будівельно-монтажних робіт:

- по об'єкту № 1 - 20000 грн.;
- по об'єкту № 2 - 30000 грн.

Завдання 2. Нарахована заробітна плата за тарифними ставками (окладами):

- а) управлінському персоналу - 4000 грн.;
- б) працівникам матеріальних складів - 1800 грн.;
- в) робітникам за обслуговування будівельних машин і механізмів - 2500 грн.

Завдання 3. Будівельне підприємство власними силами виготовило будівельні риштування багаторазового використання. Плановий термін використання риштувань – 3 роки. Вартість виготовлення – 969 грн., в яку включені вартість списаних матеріалів (метал, електроди тощо), використані при виготовленні риштувань – 730 грн., нарахована заробітна плата працівникам допоміжної служби – 150 грн., внески на соціальні заходи – 69 грн., загальновиробничі витрати – 30 грн. Ліквідаційна вартість, згідно з обліковою політикою підприємства, приймається такою, що рівна нулю

Відобразити господарські операції.

Питання для контролю

1. Охарактеризуйте відмінність господарського способу ведення будівництва від підрядного.

2. Назвіть особливості організації будівельного виробничого процесу на відміну від інших галузей економіки.
3. Які види будівельних контрактів існують в будівництві?
4. Охарактеризуйте зобов'язання генерального підрядника.
5. Назвіть обов'язки субпідрядника при виконанні будівельних робіт.
6. Яка діяльність будівельних підприємств підлягає ліцензуванню?
7. Назвіть найбільш характерні особливості документування операцій на будівельних підприємствах.
8. Вкажіть особливості проведення інвентаризації будівельних матеріалів.
9. Якими первинними документами оформлюється видача матеріалів на будівельні об'єкти?
10. В чому полягає відмінність постійних загальновиробничих витрат від змінних у будівництві?
11. Які особливості обліку доходів у будівництві?
12. На яких рахунках здійснюється облік тимчасових (нетитульних) споруд?
13. Назвіть особливості незавершеного будівельного виробництва.
14. Як нараховується знос по тимчасових (нетитульних) спорудах?
15. Які особливості ведення бухгалтерського обліку будівельних підприємств мають бути висвітлені в наказі про облікову політику?

Рекомендована література: 1,2,3,4,5,8,13.

ТЕМА 6. Особливості обліку на сільськогосподарських підприємствах

Особливості бухгалтерського обліку в сільському господарстві, як і будь-якого іншого виробництва, полягають в обліку витрат на виробництво; готової сільськогосподарської продукції; реалізації сільськогосподарської продукції. Крім того, специфічністю бухгалтерського обліку в сільському господарстві є порядок обліку молодняка на вирощуванні та відгодівлі.

Основним нормативним і методологічним документом, що визначає порядок обліку поточних біологічних активів є П(С)БО 30 "Біологічні активи".

Біологічний актив - тварина або рослина, яка у процесі біологічних перетворень здатна давати сільськогосподарську

продукцію та/або додаткові біологічні активи, а також приносити в інший спосіб економічні вигоди.

Поточні біологічні активи - біологічні активи, здатні давати сільськогосподарську продукцію та/або додаткові біологічні активи, приносити в інший спосіб економічні вигоди протягом періоду, що не перевищує 12 місяців, а також тварини на вирощуванні та відгодівлі.

Довгострокові біологічні активи - усі біологічні активи, які не є поточними біологічними активами.

За галузевою ознакою виділяються біологічні активи рослинництва і біологічні активи тваринництва. Прикладами біологічних активів у рослинництві є: - саджанці, розсада, та ін.; у тваринництві – молодняк тварин і птиці.

Для обліку поточних біологічних активів тваринництва використовують такі субрахунки:

– 212 “Поточні біологічні активи тваринництва, які оцінені за справедливою вартістю”;

– 213 “Поточні біологічні активи тваринництва, які оцінені за первісною вартістю”.

В аналітичному обліку біологічні активи відображаються у вартісному та кількісному виразі. Одиницею виміру біологічних активів є штуки, голови тощо. Окремі види біологічних активів тваринництва, можуть додатково характеризуватися їх живою масою, якщо її на дату балансу можна достовірно визначити (велика рогата худоба, свині тощо).

Молодняк тварин і тварини на відгодівлі складають особливу групу біологічних активів, які в процесі біологічних перетворень здатні давати сільськогосподарську продукцію та/або додаткові біологічні активи, а також приносити в інший спосіб економічні вигоди.

Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про тварин на вирощуванні та відгодівлі окреслені П(С)БО 9 та П(С)БО 30.

Для відокремлення процесу біологічних перетворень у тваринництві (процесу виробництва) від інвентарного обліку тварин в бухгалтерському обліку введені окремі синтетичні рахунки, які, з одного боку, дають змогу накопичувати і систематизувати витрати на вирощування та відгодівлю тварин, стежити за збільшенням їх живої маси, а з іншого – вести облік наявного поголів'я, його живої маси, вартості на початок звітної періоду, а також зміни цих показників за звітний період.

У процесі біологічних перетворень (вирощування молодняку та відгодівлі худоби) в стаді тварин відбуваються зміни. Збільшується поголів'я тварин за рахунок одержання приплоду в своєму підприємстві, за рахунок придбання худоби в інших підприємствах та

у фізичних осіб. До відгодівельної групи надходить худоба, вибракувана з основного стада. Тварини ростуть, переходять з однієї вікової групи в іншу, збільшують свою живу масу, а відповідно і вартість. Значна частина тварин вибуває з підприємства внаслідок реалізації м'ясокомбінатам, іншим підприємствам і громадянам; частину переводять до основного стада; частину забивають на м'ясо та мають місце випадки падежу тварин, вимушеного забою, нестач, крадіжок тощо. Всі ці процеси повинні бути відображені в первинних документах з обліку тварин на вирощуванні та відгодівлі.

Основними джерелами надходження поточних біологічних активів тваринництва на підприємство є: придбання за плату; безоплатне отримання; внесок до статутного капіталу; – обмін на подібні та неподібні активи; вирощування в підприємстві – у результаті біологічних перетворень, зокрема, приплід молодняку продуктивної та робочої худоби, інкубація птиці; вибракування продуктивної і робочої худоби зі складу довгострокових біологічних активів тваринництва; надлишки біологічних активів, виявлені при інвентаризації.

Підставою для оприбуткування поточних біологічних активів тваринництва в результаті приплоду (для оформлення отриманого на фермі приплоду тварин: телят, поросят, ягнят, лошат тощо) є **Акт на оприбуткування приплоду тварин (ф. № ПБАСГ-3)**. Акт складається у двох примірниках завідувачем фермою, зоотехніком або бригадиром безпосередньо в день одержання приплоду окремо за кожним видом приплоду тварин. Один примірник Акта передається до бухгалтерії підприємства наступного дня після його складання, де він стає підставою для оприбуткування приплоду в бухгалтерських регістрах. Другий примірник є підставою для здійснення записів у **Книзі обліку руху тварин і птиці на фермі (ф. № ПБАСГ-12)** і в кінці місяця також надходить до бухгалтерії підприємства разом зі **Звітом про рух тварин і птиці на фермі (ф. № ПБАСГ-13)**. В Акті фіксуються прізвище, ім'я, по батькові працівника, за яким закріплені тварини, кличка або номер матки, кількість голів і маса отриманого приплоду, присвоєні їм інвентарні номери, грошова оцінка одержаного приплоду, підписи осіб, які підтверджують одержання приплоду. Окремо фіксуються мертвнонароджені тварини. Дані актів, крім свого основного призначення – для обліку поголів'я тварин – використовуються в бухгалтерії також для нарахування оплати праці працівникам ферм.

Синтетичний облік за рахунком 21 "Поточні біологічні активи" ведуть у **Журналі-ордері № 8 с.г. та відомостях 8.1 і 8.2**. Запис у ньому здійснюють на підставі звітів про рух худоби і птиці. Облік ведуть у розрізі ферм за видами і статевовіковими групами тварин. Якщо на підприємстві є декілька ферм, то наявність та рух поголів'я

узагальнюють за всіма фермами. Дані відображають за місяць та наростаючим підсумком з початку року"

Практичні завдання

Завдання 1. Заповнити таблицю і проставити рахунки, яких не вистачає в кореспонденції рахунків з обліку поточних біологічних активів тваринництва.

Таблиця 1

№	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
Надходження поточних біологічних активів			
1	Оприбутковано приплід тварин від основного стада	21	
2	Оприбутковано приріст живої маси тварин		232
3	Вибракувано тварин із основного стада і поставлено на відгодівлю	21	16
4	Переведено тварин із однієї вікової групи в іншу або з ферми на ферму (зміни відбуваються тільки на аналітичних рахунках до рахунку 21)		21
5	Оприбутковано тварин, які надійшли в результаті покупки від різних підприємств та організацій	21	
6	Одержано тварин в порядку внесків для зарахування в статутний капітал		46
Вибуття поточних біологічних активів			
7	Списано тварин на забій		21
8	Переведено тварин в основне стадо:		
	а) на списання вартості молодняка тварин переведених в основне стадо	155	21
	б) оприбуткування молодняка тварин до довгострокових біологічних активів	16	
9	Списано тварин на реалізацію по собівартості		21
10	Вартість загиблих тварин віднесено на витрати підприємства		21

Питання для контролю

1. Назвіть найбільш характерні особливості сільськогосподарського виробництва та вкажіть як вони впливають на організацію бухгалтерського обліку в аграрних підприємствах?

2. Яка форма обліку є найпоширенішою на сільськогосподарських підприємствах? Дайте їй характеристику.

3. Як обліковуються та відносяться на витрати виробництва загальновиробничі витрати?

Рекомендована література: 1,2,3,4,5,11,12,14.

Рекомендована література

1. Атамас П.Й. Бухгалтерський облік у галузях економіки: Навч. посібник. - К.: Центр учбової літератури, 2010. - 392 с.
2. Гура Н.О. Облік видів економічної діяльності: Підручник. - К.: Центр учбової літератури, 2010. - 392 с.
3. Даньків Й.Я., Лучко М.Р., Остап'юк М.Я. Бухгалтерський облік у галузях економіки: Навчальний посібник - К.: Знання, 2007.
4. Облік у галузях виробництва і послуг: навч. посіб. / Ю.Д.Малярєвський, М.С.Горяєва та ін. - Х.: ВД "ІНЖЕК", 2008. - 616 с.
5. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: затв. наказом Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
6. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.03 р. №436-IV.
7. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2756-VI.
8. Бухгалтерский учет и аудит в строительстве: Учеб. пособие / В.А. Лукинов, А.А. Карпенко, С.С. Романова; Под ред. В.А. Лукинова. - М.: Юрайт, 2007. - 474 с.
9. Лень В.С., Гливенко В.В. Бухгалтерський облік в Україні: основи та практика: третє видання. Навчальн. посібн.-- Київ: Центр учбової літератури, 2008. - 608 с.
10. Сук Л.К., Сук П.Л., Стасишен М.С. Бухгалтерський облік в галузях економіки: Навчальн. посібн.-- Київ: Каравела, 2008. - 208 с.
11. Хом'як Р.Л., Лемішовський В. Бухгалтерський облік та оподаткування: Львів. Бухгалтерський центр Ажур. 2010 – 1220с.
12. Бондур Т. О. Суть біологічних активів та облік їх виробництва у рослинництві / Бондур Т. О. // Облік і фінанси в АПК. – 2008. – №1. – С. 9-15.
13. Котенко Т.Ю. Аналіз витрат як складова управління на підприємствах будівельної галузі / Т.Ю. Котенко // Актуальні проблеми економіки : науковий економічний журнал. – 2010. – № 6 (108). – С. 118-121.
14. Мальшакова С. ФСП – Альтернативна система оподаткування для сільгоспідприємств // Баланс-агро. Спецвипуск. – 2006. – №1-2 (109-110). - С. 13-16.
15. Про затвердження Змін до деяких положень (стандартів) бухгалтерського обліку: наказ Міністерства фінансів України від 30.11.2009 р. № 1396 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>
16. Про затвердження Інструкції про кореспонденцію субрахунків бухгалтерського обліку для відображення основних господарських операцій: Наказ Державного казначейства України від 10.07.2000 року № 61. - [Електронний ресурс] – Режим доступу // www.rada.gov.ua.

Навчальне видання

Маргарита Анатоліївна Крутько

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
*для проведення практичних і семінарських
занять*

з навчальної дисципліни

«Облік в галузях національної економіки»
ДЛЯ СТУДЕНТІВ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 071 «Облік і оподаткування»

Підписано до друку 15.09.2018 р. Формат 60x84/16.
Папір 80 г/м². Гарнітура Times New Roman.
Друк офсетний. Обсяг: 13 ум.-друк. арк.; 13 обл.- вид.арк.
Наклад 100 прим. Зам. №